

LÍS

Landssamtök íslenskra stúdenta
The National Union of Icelandic Students
Established 2013

Reykjavík, 3. desember 2020

Umsögn LÍS um tillögu til þingsályktunar um menntastefnu fyrir árin 2020–2030

278. mál, þingsályktunartillaga
151. löggjafarþing 2020–2021

Landssamtök íslenskra stúdenta, hér eftir LÍS, hafa lengi kallað eftir heildstæðri menntastefnu og fagna því þingsályktunartillögu þess efnis. Þessi umsögn mun fjalla um það vægi sem menntastefna mun hafa fyrir stúdenta og leggja til nokkrar úrbætur. Við sendum einnig inn [umsögn](#) að fyrri drögum sem birt voru á [samráðsgátt](#) en þar bentum á að lítið tillit væri tekið til háskólastigsins. Þingsályktunartillagan sem er hér til umræðu er það opin að hún geti átt við um flest skólastig en á greinargerðinni sést þó að enn skortir stefnumótun sem á beint við um háskólastigið. Við leggjum til að stefnan verði aðlöguð þannig að hún eigi jafnt við um háskólastigið eins og hin skólastigin. Ef til vill er þörf á glænýrri menntastefnu sem tekur sérstaklega á málefnum háskólanna. Til að mynda er Finnland með [opinbera stefnu sérstaklega fyrir háskólastigið](#) sem væri hægt að taka til fyrirmyndar.

Tilgangur stefnunnar

Heildstæð menntastefna mun koma sér vel til að samhæfa vinnu ólíkra hagaðila í háskólasamfélaginu. Menntastefnan þarf að nýtast við markmiðasetningu sem heyrir ekki beint undir hana til dæmis í endurskoðun reiknilíkans til fjárúthlutana til háskólanna, í vinnu Gæðaráðs íslenskra háskóla og ráðgjafarnefndar gæðaráðs, í innri stefnumótun einstakra háskóla og í hinum ýmsu átaksverkefnum á borð við fjölgun kennara. Öll verkefni nefnd að ofan hafa gríðarleg áhrif á þróun og áherslur menntastofnanna og því er mikilvægt að slíkar aðgerðir mótist af sameiginlegri stefnu, en velti ekki einungis á skoðunum þeirra sem sitja í stýrihópum

verkefna. Að sjálfsögðu er faglegt álit stýrihópa mikilvægt og sérstaklega mikilvægt að stúdentar sitji þar við borðið. En vel meintar aðgerðir geta unnið á móti hvorri annarri ef engin sameiginleg stefna liggur þar til grundvallar. Heildstæð menntastefna getur virkað sem milligönguliður á milli ólíkra hagsmunahópa sem snerta háskólastigið og viðhaldið jafnvægi milli ólíkra markmiða. Milliliðalausar samningaviðræður til að mynda á milli einkaaðila og háskóla geta leitt til þess að háskólar verði um of fyrir áhrifum einkageirans.¹ Eins og stefnan lítur út í dag verður erfitt fyrir hagaðila að stefna að sameiginlegum markmiðum þar sem ekkert er um mælanleg markmið í stefnunni. Samhliða því að kalla eftir menntastefnu hefur LÍS bent á mikilvægi þess að safna gögnum um samsetningu stúdentahópsins með það að markmiði að sýna hvar er þörf á umbótum en einnig til þess að meta árangur aðgerða. Það væri því tilvalið að fjalla um mælanleg markmið og gagnaöflun í innleiðingaráætlun sem á að fylgja í kjölfar þingsályktunartillögunnar.

Tillögur LÍS að úrbótum

Þó að LÍS séu sammála áhersluatriðum í grunninn þá eru sumar áherslur ekki nógu skýrar í núverandi mynd. Til dæmis er ekki hægt að sjá hvaða stefnu er verið að marka með orðinu „námsmat“. Það væri einfalt að kippa þessu í lag með breytingunni “fjölbreytt námsmat á öllum skólastigum”. Það er þörf á þróun fjölbreyttara námsmats á háskólastiginu en greinargerðin um þennan lið vísar helst í önnur skólastig og boðar ekki breytingar sérstaklega á háskólastiginu. Annað dæmi er liðurinn „vísindi og rannsóknir“. Hvaða stefnu er verið að leggja til hér? Aftur er nánar útskýrt í greinargerð en stefnan verður að geta staðið ein og sér og afmarkað skýra stefnu fyrir þá sem taka áhrifamiklar ákvarðanir um háskóla.

Þar sem orðalagið er það opið að það geti átt við um flest skólastig þá munu raunveruleg áhrif stefnunnar ekki vera ljós fyrr en fyrsta innleiðingaráætlunin lítur dagsins ljós. Innleiðingaráætlanirnar verða að vera metnaðarfullar en raunhæfar. Þær skulu líta til

---

¹ Þó að LÍS eigi sér ekki enn stefnu um atvinnumál þá erum við hluti af Evrópusamtökum stúdenta, sem fjalla um samspil efnahagslífsins og háskóla í [stefnu sinni um samfélagslega ábyrgð háskóla](#): „Menntun er almannahagur, opinber ábyrgð og ætti að vera stýra og stutt af hinu opinbera. Æðri menntun er allt of oft sett fram sem kostnaður. Háskólamenntun er almennt hagsmunamál allra, þar sem hún stuðlar að almennri velferð með því að auka almennt menntunarstig í samfélaginu. Æðri menntun er gildi sem ætti ekki að verða háð efnahagslegum vangaveltum og bráð hugmyndafræði einkavæðingar og minnkunar ríkisins. ESU kallar því eftir því að allir hagsmunaaðilar skuldbindi sig til þessa sem leiðandi meginreglu verði hafðar til hliðsjónar við allar ákvarðanir sínar. [...] Í ríkjandi stjórnmálaumræðu hefur menntun skilist eingöngu sem efnahagslegur þáttur frekar en tæki til félagslegrar þróunar. Menntamarkaðir eru stofnaðir með tæknivæðingu og breyttri ímynd menntunar eingöngu sem efnahagslegur þáttur og auðlind fyrir velmegun. Þetta hefur leitt til þeirrar þróunar sem ESU vísar til markaðsvæðingu háskólanáms, skilgreind sem breyting á ímynd háskólanáms frá almannahag og ábyrgð almennings í einkarekna og takmarkaða vöru. Í þessu samhengi er lítið á háskólanám sem þekkingariðnað, háskólastofnanir sem þjónustuaðila og nemendur sem neytendur menntunar og mannaúðs fyrir vinnumarkaðinn.“ (bls. 16)

háskólastigsins en ekki bara hinna skólastiganna. Þeim verður að fylgja fjármagn, öflug verkefnastjórnun og í stýrihópum þurfa að sitja fulltrúar hagaðila, sér í lagi stúdenta. Ef til vill skýrist áhersla stefnunnar á önnur skólastig helst af því að lítið samráð var haft við stúdenta við gerð stefnunnar. LÍS hafa við mörg tilefni lýst yfir áhuga á því að taka þátt í mótun stefnunnar: [í opnu bréfi til ráðherra, yfirlýsingu](#) um áhuga á þátttöku en einnig með skipulagi [pallborðs um fyrirhugaða menntastefnu](#). Hingað til hafa LÍS einungis verið boðuð á einn fund um menntastefnuna í janúar 2020 ásamt ýmsum öðrum hagaðilum og gafst aðeins stuttur tími til þess að koma sjónarmiðum stúdenta til skila.

Hér á eftir er samantekt af áherslumálum sem stúdentar vildu sjá í menntastefnu sem eru byggð á vinnustofum á landsþingi LÍS 2020 þar sem fulltrúar allra stúdentafélaga landsins komu saman, [pallborði á LÝSU 2018](#), stefnum LÍS (einna helst [jafnréttisstefnu](#) og [gæðastefnu](#)) og fyrrnefndri yfirlýsingu um heildstæða menntastefnu. Það eru einna helst tvö atriði sem þörf er á að bæta við þingsályktunartillöguna áður en hún verður lögð fram til samþykktar sem varða umhverfis- og alþjóðamál. Það er okkar von að önnur atriði rati síðan inn í innleiðingaráætlanir. Stúdentar munu beita sér fyrir því að þeirra fulltrúi eigi sæti við borðið við gerð þeirra áætlana.

1. Umhverfismál.

- a. Í fyrri drögum stefnunnar var mikil áhersla á umhverfismál, sem var ánægjulegt að sjá, en þessa áherslu vantar í nýjum drögum. Ef til vill þótti það ekki þurfa, vegna ríkrar áherslu á umhverfismál og sjálfbærni í aðalnámskrám grunn- og framhaldsskóla, en þörf er á að slík áhersla skili sér inn í háskólastigið.

2. Alþjóðamál

- a. Stiklað er á fjölmenningu innan skólanna en það skortir umfjöllunum alþjóðlegt samstarf í kennslu, rannsóknum, gæðaeftirliti og öðru starfi. Heimurinn minnkandi fer og vegna alþjóðavæðingar er mikilvægt að við tryggjum að íslenskt háskólasamfélag dragist ekki aftur úr heldur sé fremst í flokki.

Til athugunar fyrir innleiðingaráætlun miðað við núverandi kaflaskiptingu stefnunnar:

Menntun alla ævi

- Í vinnustofum LÍS um menntastefnu komu fram áhyggjur stúdenta af mismunun á grundvelli aldurs. Sú staða er þegar uppi að stúdentar á Íslandi eru [eldri en almennt í](#)

[Evrópu](#) og [þriðjungur stúdenta á Íslandi eru foreldrar](#). Ef endurmennta á fólk til að takast á við fjórðu iðnbyltinguna mun sá stúdentahópur væntanlega stækka. Til þess að ná því markmiði að fólk geti raunverulega sótt sér menntunar alla ævi þarf að brjóta niður ýmsar hindranir t.a.m.

- Afnema aldurshámark í framhaldsskóla og bjóða upp á framhaldskólabrautir sem henta eldri nemendum.
- Bjóða upp á fleiri styttri námsbrautir sem eru metnar til gráðu (e. [microcredentials](#)).
- Að það nám sé lánshæft t.d. með því að lækka námsframvindukröfur og gera fólki í hlutanámi kleift að taka námslán.
- Að gera ráð fyrir fólki í hlutanámi í lögum um Menntasjóð til að þau geti einnig hlotið niðurfellingu á höfuðstól.
- Gera allt háskólanám aðgengilegra og sveigjanlegra til dæmis, en ekki einungis, með nýtingu rafrænna kennsluáðferða.

Jöfn tækifæri fyrir alla

- Stúdentar hafa áhyggjur af aðgengismálum en það eru þrír hópar sem þarf sérstaklega að huga að:
  - Aðgengi fólks af erlendum uppruna
    - Meta fyrri menntun og reynslu erlendis frá.
    - Bjóða upp á öfluga, ókeypis og aðgengilega íslenskukennslu (líka fyrir lengra komna).
    - Veita sérstaka stoðþjónusta fyrir fólk sem talar ekki íslensku sem móðurmál (mentorakerfi, orðabækur, þýdd námsgögn).
    - Fjölga námsleiðum á öðrum tungumálum en íslensku.
    - Fjölga kennurum af erlendum uppruna.
    - Fræða kennara um fjölmenningu.
  - Aðgengi fólks með fatlanir eða námsörðugleika
    - Innleiða þátttökuhugmyndafræði inn í allt háskólastarf til að öll geti nýtt sér námsaðstöðu og -gögn og fái viðeigandi stuðning. Til þess þarf fjármagn, samvinnu fagfólks og fræðslu kennara.
  - Aðgengi efnaminni einstaklinga að námi

- Úthlutunarreglur Menntasjóðs námsmanna þurfa að taka breytingum til að hægt sé að lifa á námslánnum og til að minnka vinnubyrði námsmanna sem er ein sú þyngsta á [Evrópuvísu](#).
- Afnema þarf skólagjöld og skrásetningargjöld
  - Á meðan innheimt eru skólagjöld vegna námsleiða sem ekki er hægt að stunda við ríkisháskóla geta einstaklingar ekki sótt sér nám við hæfi. Sé raunverulega áhersla á gagnrýna og skapandi hugsun þá þarf að afnema skólagjöld í Listaháskóla Íslands sem og öðrum sérskólum til þess að allir hafi kost á því að mennta sig óháð efnahagslegum bakgrunni.
- Hækka þarf fjárframlög til háskólanna til að þeir þurfi ekki að rukka skólagjöld og/eða grípa til aðgangstakmarkanna.

Kennsla í fremstu röð

- Í vinnustofum LÍS um menntastefnu kölluðu margir eftir aukinni endurmenntun kennara á háskólastigi.
  - Stúdentar vilja fjölbreyttar kennsluáferðir, fjölbreytt námsmat, sveigjanlegt námsfyrirkomulag og einstaklingsmiðað nám.
  - Til þess að stúdentar eflist í gagnrýnni hugsun og læsi (á rannsóknum, menningu o.fl) þurfa háskólakennararnir að vera í stakk búnir til þess að miðla þessari færni.
  - Skapa þarf hvata til þess að háskólakennarar sækji sér menntunar til að mæta þessum þörfum.

Hæfni fyrir framtíðina

- Starfsnám
  - Sett er samasemmerki á milli starfsnáms og tæknináms í stefnunni en LÍS gagnrýndu það einnig í síðustu drögum. Stúdentar hafa sértækar áhyggjur tengdar starfsnámi sem tengjast ekki tækninámi en t.a.m. vilja stúdentar sjá að allt verknám verði launað, ólíkt því sem raunin er, og að betur sé hugað að álagi og menntunargildi verknáms sem á sér stað á háskólastigi.

Velliðan í öndvegi

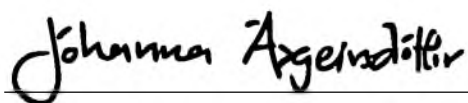
- Geðrækt

- Bæta þarf aðgengi stúdenta að geðheilbrigðisþjónustu, sérstaklega í ljósi þess að [hlutfallslega fleiri stúdentar glíma við geðheilbrigðisvandamál á Íslandi en á nágrannalöndum](#).
- Bæta þarf lífskjör stúdenta almennt og stuðla þannig heildstætt að betri líðan en nýleg skýrsla [Eurostudent](#) sýnir fram á skýra tengingu þar á milli.
- Halda þarf áfram að safna tölfræðiupplýsingum um líðan stúdenta til að sjá hvort aðgerðir til að bæta líðan þeirra beri árangur.

Gæði í forgrunni

- Skilvirk fjármögnun
  - Það segir sig nokkuð sjálft að nægilegt fjármagn þarf að fylgja hverri innleiðingaráætlun til þess að hægt verði að ná fram breytingum.
- Rödd nemenda
  - Helsta gagnrýni okkar hingað til er skortur á samráði stjórnvalda við stúdentana við gerð stefnunnar. Rödd nemenda, og stúdenta þarf að heyrast á **öllum** stigum skólakerfisins, sér í lagi því efsta.

F.h. Landssamtaka íslenskra stúdenta

Jóhanna Ásgeirsdóttir

Forseti